

316, 321-325, 331-342; Abdülkebîr b. Hâşim el-Kettânî, *Zehretü'l-âs fi büyütâtı ehl-i Fâs* (nşr. Ali b. Müntasir el-Kettânî), Dârülbeyzâ 1422/2002, I, 496-497; Muhammed el-Kâdirî – Muhammed Melşûş, *Fihrisü'l-maṭbû'âti'l-haceriyyeti'l-Mağribiyye*, Dârülbeyzâ 2004, s. 110-111; Ahmed Bûkârî, *el-İhyâ' ve't-tecdîdü's-süfiyye fi'l-Mağrib*, Muhammediye 1427/2006, II, 69; İbn Zeydân, *Mu'cemü' ṭabaḳâti'l-mü'ellifin 'alâ 'ahdi devleti'l-'Aleviyyin* (nşr. Hasan el-Vezzânî), Rabat 1430/2009, II, 38-39; Jilali El Adnani, "Les origines de la Tijâniyya", *La Tijâniyya: Une confrérie musulmane à la conquête de l'Afrique* (ed. J. – L. Triaud – D. Robinson), Paris 2000, s. 46, 47, 50-51, 57, 58-61; Abdel Wedoud Ould Cheikh, "Les perles et le soufre: Une polémique mauritanienne autour de la Tijâniyya", *a.e.*, s. 134-143; Muhammed Abdülazîz ed-Debbâğ – Muhammed Bûhubze, "Sekîrec, Ahmed b. el-'Ayyâşî", *Ma'lemetü'l-Mağrib*, Rabat 1423/2002, XV, 5049-5052.

AHMET ÖZEL

SEKİZİNCİ, Ahmet Nuri

(1874-1935)

Daha çok uyarlamalarıyla tanınan oyun yazarı.

İstanbul'da doğdu. Dedesi fes nâzırı Süleyman Paşa, babası sorgu hâkimi (müstantik) Mehmed Refik Bey'dir. Bu sebeple İbnürrefik Ahmed Nuri diye anılmıştır. Galatasaray Sultânîsi'ni bitirdikten sonra bir süre Hariciye Nezâreti Mektûbî Kalemi'nde çalıştı; buradan Karantina İdaresi Muhasebe Kalemi'ne geçti. Lozan Antlaşması'nın ardından adı geçen Karantina İdaresi'nin lağvedilmesi üzerine emekliye ayrıldı (1924). Bir ara ressam Münif Fehim (Özarmen), Mahmud Yesâri ve Reşat Nuri ile (Güntekin) birlikte *Kelebek* adıyla bir mizah dergisi çıkardı (1923-1924, 77 sayı). 1932'de girdiği Ankara Halkevi Tiyatrosu'nda ölümüne kadar rejisör olarak çalıştı. Galatasaray Sultânîsi'nde okuduğu yıllarda Güllü Agop'un Gedikpaşa'daki Osmanlı Tiyatrosu'nda temsil edilen oyunları seyretmesi tiyatroya olan ilgisini arttırdı, tıbbiye ve harbiyeden bazı arkadaşlarıyla birlikte kurduğu mahalle tiyatrosunda ramazan geceleri, aralarında Nâmık Kemal'in *Zavallı Çocuk* piyesinin de bulunduğu bazı oyunları sahnelledi. II. Meşrutiyet'ten sonraki yıllarda zaman zaman oyuncu olarak da sahneye çıktı, bir süre Dârülbeyzâ'nın yönetim kurulunda görev yaptı (1919). Dârülbeyzâ'den ayrılan bazı arkadaşlarıyla birlikte Kadıköy'de Yeni Tiyatro adıyla bir topluluk kurdu, ancak bu topluluğun faaliyetleri uzun sürmedi ve *İleri* gazetesinin yazar kadrosu içinde de yer aldı.

Ahmet Nuri'nin ilk tiyatro denemesi olan "Çoban Kızı" adlı komedisinin seyirci

Ahmet Nuri Sekizinci

tarafından beğenilmesinin onun tiyatroyu meslek olarak benimsemesinde ve yeni uyarlamalar hazırlamasında önemli rolü vardır. Musâhibzâde Celâl'in arkadaşlarıyla oluşturduğu bir toplulukta konaklarda oynanan orta oyunlarında oynamış, halkın gülmeye ve eğlenmeye ihtiyacı olduğu kanaatiyle daha çok eğlendirici ve ibret verici komediler yazmıştır. Elliden fazla eserinin büyük bir kısmı çeşitli Fransız yazarlarından Türkçe'ye uyarladığı vodvil ve komedi tarzı oyunlardır. Uyarılama olmayan tek eseri *Sivrisinekler* adlı komedisidir. Bir kısmı kitap halinde yayımlanan uyarlamaları oldukça başarılı bulunmuş, Ahmed Vefik Paşa'nın Molière uyarlamalarından sonra ikinci sırada geldiği ileri sürülmüştür. Oyun yazarlığı yanında oyunculuk da yapan İbnürrefik Ahmet Nuri, II. Meşrutiyet'ten sonraki yıllarda defalarca sahnelenen Nâmık Kemal'in *Vatan yahut Silistre* adlı piyesinde Miralay Sıtkı Bey rolünde başarılı olmuş, en sevdiği oyunlarından biri olan *Sekizinci*'nin ismini daha sonra soyadı olarak almıştır.

Hepsi İstanbul'da basılan önemli eserleri şunlardır: *Şair* (1908), *Hoşkadem Gebe* (1909), *Tecdîd-i Nikâh* (1913), *Fırsat Yoksulu, Gücü Gücü Yetene, Kadın Tertibi* (1918), *Dengi Dengine* (1919), *Hisse-i Şâyia* (1920), *Sekizinci* (1923), *Sivrisinekler* (1923), *Ceza Kanunu* (1924), *Asrî Hülyalar* (1924), *Çürük Merdiven* (1927), *Sınıf Arkadaşı* (1931), *Nakış* (1931), *Şer'îye Mahkemesinde* (1933), *Himmet'in Oğlu* (1934), *Son Altes* (1934), *Belkıs* (1934). Sahnelenen bazı oyunları: *Çoban Kızı, Asrî Olalım, Ana Kurbanı, Hacı Mansur, Yavuz Hırsız, Arayan Belâsını da Bulur Mevlâsını da, Bayramlık, Ferhunde, Kara Haber, Kaynana, İnat, Nâkıs, Metres-Zevce, Zülkarneyn* (sahnelenen eserlerinin tam listesi *Türk Tiyatrosu Ansiklopedisi*'nde yer almaktadır). Ahmet Nuri Sekizinci'nin oyunlarının tümünün tam metinleri Mehmed Rebiî Hatemi Baraz tarafından

derlenerek yayımlanmıştır (*İbn-ür Refik Ahmet Nuri Sekizinci*, Ankara 2001, I-III). Koray Üstün, *İbnürrefik Ahmet Nuri Sekizinci'nin Tiyatroları Üzerine Bir İnceleme* adıyla yüksek lisans tezi hazırlamıştır (2013, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).

BİBLİYOGRAFYA :

Ali Süha Delilbaşlı, *İbnürrefik Ahmet Nuri Sekizinci'nin Hayatı*, Ankara 1936; Gövsa, *Türk Meşhurları*, s. 184; Mustafa Nihat Özön – Baha Dürder, *Türk Tiyatrosu Ansiklopedisi*, İstanbul 1967, s. 367-369; Metin And, *Meşrutiyet Dönemi Türk Tiyatrosu*, Ankara 1971, s. 110-112; Nebahat Yusoğlu, *Kelebek Mecmuası Üzerine Bir İnceleme*, İstanbul 2013, tür.yer.; Hüsamettin Bozok, "Sekizinci Ahmet Nuri, İbnürrefik", *AA*, V, 1452-1453; "Sekizinci, İbnürrefik Ahmet Nuri", *TDEA*, VII, 492; "İbnürrefik Ahmet Nuri", *Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi*, İstanbul 2001, I, 429-430.

ABDULLAH UÇMAN

SEKKÂ, Mustafa Muhammed

(مصطفى محمد السقا)

Mustafâ (Fehmî) b. Muhammed Sâlih b. Yûsuf b. Sâlih es-Sekkâ el-Akilî en-Nüveyrî (1895-1969)

Eğitimci,
nâşir, edip ve yazar.

17 Mart 1895 tarihinde Kahire'de doğdu. Babası şer'î kadı olarak görev yapan saygın bir kişiydi. Ailesi, Akil b. Ebû Tâlib'in soyundan gelen ve Nüveyriyye (Âlû'n-Nüveyrî) diye tanınan şerifler ve seyyidler sülâlesindedir. İlk ve orta öğrenimini Ezher okullarında tamamladıktan sonra Dârülülûm'a giren Sekkâ buradan 1918 yılında mezun olunca 1919-1933 yıllarında Kahire ve İskenderiye'deki Maarif ve Evkaf okullarında öğretmenlik yaptı. 1933'te Dârülülûm'a müderris tayin edildiye de üç ay sonra 30 Ocak 1934 tarihinde Mecmau'l-Fuâdi'l-evvel li'l-lugati'l-Arabiyye'ye geçti. Burada muharrir ve kütüphane sekreteri olarak çalıştı. 1935'te Kahire Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'ne atandı, fakülteye nakil işlemi ancak iki yıl içinde gerçekleşti ve kendisine "müderris" unvanı verildi. Aynı yerde iken 1950'de Endülüs Arap dili ve edebiyatı alanında kürsü profesörlüğüne getirildi. Burada 10 Haziran 1954 tarihinde başlayarak beş ay süreyle fakülte dekanlığı görevinde bulundu.

1957'de emekliye ayrılıp Suudi Arabistan'ın başşehri Riyad'a gitti. Riyad Muhammed b. Suûd Üniversitesi'nin kuruluşunda Abdülvehhâb Azzâm ile birlikte

çalıştı. Arap dili bölüm başkanı oldu ve 1958-1964 yıllarında Edebiyat Fakültesi'nin dekanlığını yaptı. 1964'te Mısır'a dönerek Kahire Üniversitesi'nde müderris sıfatıyla çalışmaya başladı, vefatına kadar bu görevine devam etti. Bunun yanında Polis ve Öğretmen fakülteleriyle Tiyatro Yüksek Sanat Enstitüsü'nde ders verdi. Sekkâ, Ahmed Ferîd Rifâî'nin neşrettiği bazı kitapları kontrol ettiği gibi Ebû'l-Alâ el-Maarrî'nin eserlerini ihya komisyonu ve *el-Mu'cemü'l-vasîfî*'i hazırlama komisyonu üyeliklerinde bulundu. Yine Dârü'l-kütübî'l-Mısıriyye'nin yüksek konseyi üyesi, Kahire Mecmau'l-lugati'l-Arabiyye üyesi ve Mustafa el-Bâbî el-Halebî Yayınevi'nin danışmanı olarak da görev üstlendi. 1955'te Madrid'de düzenlenen soy bilimiyle ilgili üçüncü kongrede Edebiyat Fakültesi'ni temsil etti. Dârü'l-kütübî'l-Mısıriyye bünyesinde yazmalar tahkik merkezinin kurulmasında önemli rol oynadı. 14 Mart 1969 tarihinde Kahire'de vefat etti.

Mustafa es-Sekkâ ciddiyet, düzen, sürekli gayret, göreve içten bağlılık, öğrencilerine ve arkadaşlarına karşı samimiyet ve sadakat, yazmalar konusunda güvenilirlik ve yazmaların tahkikinde dikkat ve titizlik gibi erdemlere sahipti. Onun ilmî hayatında iki aşama görülür. Birinci aşamada daha çok arkadaşlarıyla birlikte hazırladığı edebiyat ve din konularındaki okul kitaplarının telifiyle meşgul olmuş, bu dönem 1935 yılı sonuna kadar devam etmiştir. Emekli olduktan sonra gittiği Suudi Arabistan'da da okul kitapları yazmayı sürdürmüştür. İkinci aşamada genellikle yazma eserlerin tahkik ve neşriyle uğraşmış, tek başına veya İbrâhim İsmâil el-Ebyârî, Abdülhafız Şelebî, Hâmid Abdülmecîd, Abdüsselâm Muhammed Hârûn, Muhammed Seyyid Kılânî, Mahmûd Muhammed Hamza, Abdürrahîm Mahmûd, Abdullah Emîn, İbrâhim Mustafa, Muhammed Şettâ, Abduh Ziyâde Abduh, Kâmil el-Mühendis gibi arkadaşlarıyla, yüksek lisans ve doktora öğrencisi olan Hüseyin Nassâr ile birlikte elli civarında kitap yazmış veya neşretmiştir. Mustafa es-Sekkâ'nın tahkikleriyle tanınan bir diğer doktora öğrencisi Mehdi b. Muhammed Sâlih el-Mahzûmî'dir.

Eserleri. Telif: et-Tarâif li'l-muâla'a bi'l-medârisi's-şâneviyye (Kahire 1921), *İnşâ'ü'l-makâlât: Li'l-Medârisi's-şâneviyye ve'l-mu'allimîn ve'l-mu'allimât* (Kahire 1925), *Şihâbüddîn en-Nüveyrî* (Kahire 1925), *eş-Şerîf er-Rađî* (Kahire 1928), *el-Buhtürî* (Kahire 1928), *Tercemetü İbn Hamdis eş-Şıkkîlî* (Kahire

1347/1929), *Tercemetü Bahâ' Züheyr* (Kahire 1347/1929), *en-Nuşûşü'l-edebiyeye li'l-medârisi's-şâneviyye* (I-II, Kahire 1930), *el-Hidâyetü'l-İslâmiyye li'l-medârisi'l-izâmîyye* (I-V, Kahire 1931), *el-Haccâc b. Yûsuf eş-Şekâfî: Sîretühû ve edebüh* (Kahire 1931), *Muḥâdarât fi târihi'l-ḥaṭâbe fi şadri'l-İslâm ve'l-Câhiliyye* (Kahire 1931; Ezher Üniversitesi Usûlüddin Fakültesi öğrencilerine verdiği ders ve konferanslardan oluşur), *el-Mühezzeb fi târihi edebi'l-Arab* (I-IV, Kahire 1932), *el-Maḥfûzât ve metnü'l-luğa* (Kahire 1933), *Maḥfûzâtü'l-Kur'âni'l-Kerîm* (Kahire 1937), *Tehzîbü'n-nâşî'in li'l-medârisi'l-ibtidâ'iyye* (Kahire 1941), *Hidâyetü'n-nâşî'in fi'l-Kur'âni'l-Kerîm ve't-tehzîb ve'd-dîn li'l-medârisi'l-ibtidâ'iyye* (Kahire 1943), *el-Mürşid fi'd-dîn* (I-IV, Kahire 1945), *İbn Zeydûn* (Kahire 1950), *Neş'etü'l-ḥilâf fi'n-naḥvi beyne'l-Başriyyîn ve'l-Küfiyyîn* (Kahire 1958), *el-Vâzih fi kavâ'idil-luğati'l-Arabiyye li-talebeti's-senetil-ülâ el-mütevassıta bi'l-Memleketi'l-Arabiyyeti's-Su'ûdiyye* (Kahire 1961), *Mebâdi'ü tûrâşil-luğati'l-Arabiyye, Mün-taşafü'l-cünûn: Mecmû'a kaşâşiyeye, el-Muhtâr mine'l-müveşşehât* (Kahire 1997, 2008), *el-İslâm el-yevme ve ğâden* (Kahire, ts.).

Neşir: İbn Hibbân, Ravzatü'l-ucalâ' (Kahire 1328/1911, 1928, 1955); **A'lem eş-Şentemerî, Muhtârü's-şî'ri'l-Câhili** (Kahire 1929, 1948, 1954, 1970); **İbn Kuteybe, eş-Şî'r ve's-suarâ'** (Kahire 1350/1932); **İbn Teymiyye, Minhâcüs-sünne** (Kahire 1936); **Ebû'l-Bekâ el-Ukberî, et-Tibyân fi şerhi'd-Divân li'l-Mütenebbî** (I-IV, Kahire 1355-1357/1936-1938, 1962, 1391/1971, başkalarıyla birlikte); **İbn Hişâm, es-Sîretü'n-nebeviyye** (I-IV, Kahire 1936, 1955; Beyrut 1985, İbrâhim el-Ebyârî ve Abdülhafız eş-Şelebî ile birlikte); **İbn İshâk, es-Sîretü'n-nebeviyye** (I-IV, Kahire 1938); **Cehşiyârî, el-Vüzerâ' ve'l-küttâb** (Kahire 1357/1938, İbrâhim el-Ebyârî ve Abdülhafız Şelebî ile birlikte); **Seâlibî, Fıkhü'l-luğa ve sırrü'l-Arabiyye** (Kahire 1357, 1373/1954, 1972); **Haṭib et-Tebrîzî, İbnü's-Sid el-Batalyevsî, Kâsım b. Hüseyin el-Hârizmî, Şürûhu Saḳî'z-zend (li'l-Ma'arri)** (Tâhâ Hüseyin başkanlığında bir heyet, I-V, Kahire 1945-1948, 1406/1986); **Muhîbüddin et-Taberî, el-Kırâ li-kâşidi Ümmi'l-kurâ** (Kahire 1367/1947, 1390/1970; Beyrut 1943/1983); **İbn Cerîr et-Taberî, Câmî'u'l-beyân** (30 cüz, Kahire 1373-1376/1954-1957); **Makkarî, Ezhârü'r-riyâz** (I-III, Kahire 1358-1361/1939-1942; Rabat

1978, İbrâhim el-Ebyârî ve Abdülhafız Şelebî ile birlikte); **Ta'rîfütü'l-ḳudemâ' bi-Ebi'l-Alâ' el-Ma'arri** (Kahire 1944, derleme, nşr. Tâhâ Hüseyin v.dğr.); **Ebû Ubeyd el-Bekrî, Mu'cemü Me'sta'cem** (I-IV, Kahire 1364-1371/1945-1951; Beyrut 1983); **Mâverdi, Edebü'd-dünyâ ve'd-dîn** (Kahire 1950, 1375/1955); **İbn Cinnî, Sırru şinâ'atil-irrab** (Sekkâ başkanlığında bir heyet, Kahire 1954); **Vâhidî, el-Veciz fi tefsiri'l-kitâbi'l-aziz** (I-III, Kahire 1955, 1968); **Divânü's-Şâ'ir el-Âlim eş-Şeyḫ Aḫmed b. Muḫammed el-Ḥam(e)lâvî** (Kahire 1957); **İbn Sîde, el-Muḫkem ve'l-muḫḫü'l-a'zam** (I. cilt, Kahire 1377/1958, Hüseyin Nassâr ile birlikte); **Mülhaku Şerhi'l-müşkil min şî'ri'l-Mütenebbî** (Kahire 1976, 1980, Hâmid Abdülmecîd ile birlikte); **Divânü Ebi't-Tayyib el-Mütenebbî** (I-IV, Beyrut 1978); **Ebû'l-Ferec el-İsfahânî, el-Eġânî** (XVI. cilt, Kahire 1961); **Kurtubî, el-Câmî' li-aḥkâmi'l-Kur'an** (Kahire 1961); **Yûsuf el-Bedî, eş-Şubḫü'l-münebbî an ḥayşiyeti'l-Mütenebbî** (Kahire 1963); **Kâdî Abdülcebbar, el-Muġnî** (XIV. cilt, Kahire 1963); **İbnü'l-Muvakkit, İbn Zahîre, el-Fezâ'ilü'l-bâhire fi meḥâsini Mısr ve'l-Kâhire** (Kahire 1969, Kâmil el-Mühendis ile birlikte); **İbn Taġrıberdi, en-Nücümü'z-zâhire** (XIII. cilt, Kahire 1969, Kâmil el-Mühendis ile birlikte); **Melikü'l-Muzaffer el-Gassânî, el-Mu'temed fi'l-edviyeti'l-müfrede** (Beyrut 1402/1982); **İbnü's-Sid el-Batalyevsî, el-İktidâb fi şerhi Edebi'l-küttâb** (I-III, Kahire 1981-1983, Hâmid Abdülmecîd ile birlikte); **Ebû'l-Ferec İbnü'l-Cevzî, el-Ḥadâ'ık fi 'ilmi'l-ḥadis ve'z-zuhdiyyât** (Beyrut 1408/1988); **Divânü'r-Ruşâfi** (Kahire 1999).

BİBLİYOGRAFYA :

Hüseyin Nassâr, *el-Mu'cemü'l-Arabi: Neş'etühü ve te'avaürüh*, Kahire 1968, I, bk. Mustafa es-Sekkâ'nın takdimi; a.mlf., "es-Sekkâ, Muḫtafâ Muḫammed Şâlih Yûsuf", *Mv.AC*, XII, 623-624; **Şevkî Dayf, Mecma'u'l-lugati'l-Arabiyye fi ḥamsine 'âmen** 1934-1984, Kahire 1404/1984, s. 44; **Abdüsselâm M. Hârûn, Ḳuṭuf edebiyeye: Dirâsât naḳdiyye fi't-tûrâşil-Arabi ḥavle taḥkiḳi'l-tûrâş, Kahire 1409/1988, s. 46, 53, 55, 100; Sâdik Abdurrahman el-Garyânî, Taḥkiḳu nuşûşil-tûrâş fi'l-ḳadim ve'l-ḥadis**, Cagliari 1989, s. 63; **M. Abduh Yemânî, "Câmî'atü'l-Melik Süfûd ve'l-eyyâmü'l-ḥavâlî"**, <http://dryamani.com/ar/News.aspx?NID=67> (04.02.2016); **Riyâd es-Sevâd, "Dr. Mehdi el-Mahzûmî: Hayât ve eser"**, <http://www.liberalls.org/vb/showthread.php?t=36218> (04.02.2016).

İSMÂİL DURMUŞ

SELÂHADDİN el-MÜNECCİD

(bk. MÜNECCİD, Selâhaddin).